

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Баланик А.Я.

Активізм в діяльності класичних та некласичних Послів ООН

УДК 327.7+659.4

Баланик А.Я.,
здобувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

Показано, що для привертання уваги до проблем, над розв'язанням яких працюють підрозділи ООН, класичні та некласичні Посли ООН, афілійовані при відповідних оонівських структурах, використовують активізм. Визначено характерні особливості кожного з трьох рівнів активізму та проаналізовано якість використання цього засобу.

Ключові слова: Посли ООН, активізм, ЗМІ, піаризація міжнародних відносин, публічна дипломатія.

Показано, что для привлечения внимания к проблемам, над решением которых работают подразделения ООН, классические и неклассические Послы ООН, аффилированные при соответствующих ооновских структурах, используют активизм.

Определены характерные черты каждого из трех уровней активизма и проанализировано качество использования данного средства.

Ключевые слова: Послы ООН, активизм, СМИ, пиаризация международных отношений, публичная дипломатия.

Activism as a frequent and infallible tool used by classical and non-classical UN Ambassadors affiliated at appropriate UNO structures in their communication with public worldwide on UN agenda. The peculiarities of three levels of activism are determined and the efficiency of its usage is analyzed.

Key words: UN Ambassadors, activism, mass-media, PR-isation of international relations, public diplomacy.

У сучасному глобалізованому світі дуже важко уявити своє життя без впливу зв'язків із громадськістю. Саме піар (англ. PR) та його засоби покликані як допомогти створити образ людини чи продукції, так і виміряти оцінку аудиторії щодо певної події, явища чи особи. Неможливо недооцінити вплив практиків зв'язків із громадськістю на пересічного громадянина, як і неможливо не звертати уваги на засоби масової інформації в світі, де інформація стала найціннішим товаром. У цьому контексті варто зазначити, що часто робота ЗМІ є частиною загального піару. На цьому фоні з'явився такий термін, як «пропіарений», який означає, що увага громадськості отримана не стільки за власні заслуги особи чи продукту (бренда), скільки це зроблено штучно практиками зв'язків із громадськістю, які вмюють працювати зі ЗМІ. Це явище давно вийшло за терени національної держави, оскільки у такий спосіб піаряться люди, що мають безпосереднє відношення до міжнародних відносин: політичних чи культурних тощо. Досить часто саме логіка піару визначає політику, а не навпаки. У такому випадку можна говорити про піаризацію, коли вплив піару на суспільство з певного питання є визначальним. Враховуючи, що будь-яка комунікація дуже легко проходить через кордони, то це явище набрало обертів і в міжнародних відносинах.

Особливо відчутним воно стало в діяльності гуманітарних дипломатів ООН – Послів доброї волі та Посланців миру ООН, завдання яких полягає у використанні власного піару та співпраці зі ЗМІ для того, щоб донести до публіки цілі та задачі ООН, допомогти там, де безсила класична диплома-

тія. Для цього вони використовують значну частину засобів із арсеналу зв'язків із громадськістю: не завжди професійно, інколи навмання, але більшість із них робить це щиро. Основний засіб, який можна відмітити в діяльності рекрутів ООН – активізм.

Серед учених, які присвятили себе вивченню зв'язків із громадськістю, можна перелічити таких: С. Блек, Е.Л., Бернейз, С. Катліп, Дж. Грюніг, Т. Хант, О. Баскін, П. Хенслоу, Р.Л. Хет, Е.Х. Коханов, С.В. Клягін, В.А. Мойсеєв, А.Н. Чуміков. У роботах цих авторів розглядаються багато аспектів такого явища, як «зв'язки з громадськістю», однак в них не сказано про Послів доброї волі чи Посланців миру, які успішно використовують методи та засоби, що взяли на озброєння спеціалісти галузі PR.

Об'єктом дослідження є інститут Послів доброї волі та Посланців миру ООН. Предметом – діяльність представників інституту Послів ООН як прояв процесу піаризації міжнародних відносин. Метою статті є виявлення особливостей та оцінка ефективності використання активізму Послами ООН. Для досягнення мети було використано статистичний метод, дескриптивне порівняння та когортний аналіз.

Активізм – це процес, за допомогою якого групи людей чинять тиск на організації або інші установи з метою зміни політики, практики або умов, які активісти вважають проблематичними. Активісти в цілому практикують зв'язки з громадськістю «знизу вгору», використовуючи стратегії і тактики галузі для досягнення цілей, які не відрізняються від тих, що мають більш інституціоналізовані

організації. Активізм зазвичай виникає тоді, коли члени суспільства усвідомлюють деякі проблемні ситуації. Соціологічні пояснення активізму визначають основні соціальні розбіжності, такі як раса, стать, або економічні відмінності, як передумови для активізму та підстави для соціально-політичної мобілізації. Із позиції зв'язків із громадськістю, проблемні ситуації виникають, коли люди чітко сприймають негативні наслідки діяльності певної установи чи її політики [1, с. 5].

Зазвичай активізм для Послів ООН починається з поїздок у проблемні регіони планети, відвідання проектів ООН на місцях, зустрічей із дітьми, біженцями та урядовими особами тощо. Ці події стають центральною темою для повідомлень ЗМІ, які потім потрапляють до публіки. Таким чином, про активність селебриті та наявну проблему стає відомо широкому загалу.

Поїздки Послів (*перший рівень активізму*) як основний інформаційний привід для медіа можуть бути присвячені певній проблемі, пов'язаній однією ідеєю або частиною проектів чи діяльності Фонду, якою ця знаменитість займається. Створення власного Фонду для подолання певної проблеми – це *другий рівень* у діяльності Послів, що є активістами. *Третій* – це публічне лобювання. Воно відрізняється від звичайного лобювання тим, що рівень розголосу є набагато вищим, ніж неформальні переговори між Послами-знаменитостями та урядовцями. Ми помітили, що використання кожного із засобів корелюється з типом Посла класичним та некласичним. До першого типу належать знаменитості, зірки спорту, актори, музиканти та ін. До другого – перші особи держав, політичні діячі, перші леді країн тощо.

Наразі розглянемо, як справляються Посли (розглядаються ті з них, що відповідають вимогам звання активіста відповідно до цього дослідження) з активізмом першого рівня, тобто скільки поїздок вони здійснили станом на 1 травня 2015 року та як часто потрапляють у новинні повідомлення ЗМІ та інформантств ООН з тегом «Посол ООН».

Тобто на рахунку в класичних Послів-активістів лежить від десяти робочих поїздок під егідою ООН, найвищий показник для однієї особи перевищує 50 за 14 років відповідно. Середній показник становить приблизно 21–22 поїздки на одного Посла. Середнє значення для потрапляння в ЗМІ з тегом «Посол ООН» складає 93,1, а для інформантств ООН ця цифра становить 93,75.

Показники для некласичних Послів, зокрема, для осіб, що є першими особами країн, мають такий вигляд.

Як бачимо з таблиці, перші особи країни демонструють нижчу ефективність на першому рівні активізму: середні показники становлять 6 поїздок та 87,75 і 90 балів за частоту потрапляння в ЗМІ та на сайти інформантств ООН відповідно.

Другий рівень активізму полягає в залученні недержавних організацій, а також створенні власних. Зокрема, базують свою гуманітарну діяльність на власних *благодійних фондах та проєктах* такі Посли: Джекі Чан («Серце дракона», який успішно проводить проєкт «Збудувати школу за долар» у найбільш важко доступних регіонах Китаю), Анджеліна Джолі (фонд «Джолі-Пітт»), Дідьє Дрогба (фонд, що займається будівництвом лікарень у Кот-Д'Івуарі), Катаріна Фуртадо (фонд для підтримки здоров'я матерів у Гвінеї-Бісау), Тетсуко Куроянагі (дитячий центр Тотто-тян у Пів-

Таблиця 1

Оцінка ефективності класичних Послів ООН

Ім'я Посла	Рік призначення	Кількість поїздок в якості Посла	Частота згадувань у ЗМІ з тегом «Посол ООН»	Частота згадувань на сайтах ООН з тегом «Посол ООН»
Анджеліна Джолі	2001	>50	100	100
Міа Ферроу	2001	>20	95	92
Тетсуко Куроянагі	1984	33	99	100
Барбара Хендрікс	1987	13	96	95
Нана Мускурі	1993	10	80	79
Сер Роджер Мур	1991	18	86	90
Анжелік Кіджо	2003	>10	96	99
Девід Бекхем	2005	>10	93	95

Таблиця 2

Оцінка ефективності некласичних Послів ООН, що є першими особами держав

Ім'я Посла	Рік призначення	Кількість поїздок в якості Посла	Частота згадувань у ЗМІ з тегом «Посол ООН»	Частота згадувань на сайтах ООН з тегом «Посол ООН»
Хокон Магнус	2003	7	89	90
Королева Ранія	2007	8	87	89
Принцеса Хайя	2007	6	85	89
Кронпринцеса Данії Мері	2009	3	90	92

денному Судані), Рікі Мартін («Фонд Рікі Мартіна», що займається питаннями торгівлі людьми та спеціалізується на наданні допомоги дітям, що стали жертвами цього промислу), Шакіра («Фонд босих ніг» – залучення коштів для будівництва шкіл), Ліонель Мессі (фонд Ліонеля Мессі, що опікується дітьми Аргентини та Іспанії), Чон Мьон Хун (фонд «Диво музики», через який він влаштовує різноманітні заходи для допомоги молоді та дітям: благодійні концерти та майстер-класи у всьому світі), Джет Лі («Один фонд», що бореться з наслідками стихійних лих по всій планеті – роботу фонду організовано таким чином, щоб внески здійснювались постійно, і фонд мав можливість надати оперативну допомогу тим, кому вона необхідна), Лан Лан (проекти «101 піаніст» та «Музичний табір для дітей»), Йо-Йо Ма (громадська організація «Сілк Роуд»), Мідорі Гото (проекти: «Мідорі і друзі», «Окестра Резиденсис Програм» та «Кожна жінка, кожна дитина»), Шарліз Терон («Африка аутріч проджект» (проект із соціальної допомоги для Африки, орієнтований на допомогу жителям ПАР (акцент робиться на молоді, проект займається питаннями здоров'я, у тому числі і пацієнтами зі СНІДом та превентивними заходами з цієї хвороби)), Леонардо Ді Капріо (займається захистом і збереженням дикої природи).

Специфіка функціонування цих фондів, організацій та проектів полягає в тому, що Посли не тільки курують їхню роботу, але й є активними меценатами самі та залучають громадськість до матеріальної допомоги. Співпраця з недержавними організаціями Послів, що є першими особами країни, має інший, яскраво виражений *національний* характер. Це пов'язано з тим, що ці Посли виконують насамперед обов'язки на державному рівні перед своїм народом, а вже потім як Посли ООН. Зокрема, серед проектів принцеси **Басми Бінт Талал** можна натрапити на першу НДО по плануванню сім'ї в Йорданії, Йорданську асоціацію з питань планування та сімейного захисту чи Йорданську національну комісію з прав жінок. Також активно використовує подібні ресурси і вже згадана королева **Ранія**: вона є президентом Національної ради з питань сім'ї та учасником Освітньої ініціативи в Йорданії.

Сангай Чоден Вангчук, окрім проектів у сфері здоров'я, опікується також і наукою для місцевого населення: Посол в ході свого візиту до Угорщини (2014 рік) підписала Меморандум, де серед інших пунктів були положення про освіту – а саме про можливість навчання студентів Бутану в медичних університетах – Земмельвайса та на факультеті ветеринарії [3]. Також королева є президентом Ренью – бутанської недержавної організації, що була створена для допомоги знедоленим жінкам та дівчатам 2004 року та успішно функціонує й зараз; та засновником Фонду Тараяна – недержавної організації, що покликана вирішувати проблеми бідності населення.

Перші леді, що є Послами ВООЗ, демонструють високий рівень участі в публічних заходах із проблематики, якою вони займаються. Для доктора **Крістін Касеба-Сата** (Перша леді Замбії) це – боротьба з гендерним насиллям (вона є одним із провідних спеціалістів Замбії в галузі акушерства та гінекології). Для **Пен Ліюань** – питання ВІЛ/СНІДу. Найвагоміше в їхній діяльності є те, що вони обидві проводять **лобіювання**: в Першій леді Замбії досить ефективним є тільки лобіювання на міжнародному рівні (всі її спроби лобіювання проблеми прав геїв на теренах батьківщини закінчились фіаско: доктор не враховувала цивілізаційний фактор розвитку Замбії та менталітет населення) у рамках засідання ООН. Мова йде про її виступ під час 67-ї сесії Всесвітньої Асамблеї охорони здоров'я, що відбулась 20 травня. Її доповідь, що присвячена проблемам гендерного насилля та здоров'я новонароджених, зустріли найвідповіднішим чином: результатом засідання стала резолюція по підсиленню ролі системи охорони здоров'я в подоланні насилля, зокрема, стосовно дівчат та жінок, а також дітей [4].

Що стосується Пен Ліюань, то її поступове лобіювання на національному рівні отримало досить вагомий результат. Вона починала свій вплив на державу, будучи тільки Послом, а ставши Першою леді, отримала більше можливостей у владних колах. Поєднуючи обидва звання, Пен змогла покращити публічний імідж держави, що відійшла від заборони недержавних організацій, та в питаннях, що стосуються дискримінації та СНІДу (створення та розвиток спеціальної школи Червоної Стрічки в Лінфені (провінція Шанхай), яка надає не тільки освіту, але й медичне обслуговування дітям, що хворі на СНІД).

Що стосується Пен Ліюань, то її поступове лобіювання на національному рівні отримало досить вагомий результат. Вона починала свій вплив на державу, будучи тільки Послом, а ставши Першою леді, отримала більше можливостей у владних колах. Поєднуючи обидва звання, Пен змогла покращити публічний імідж держави, що відійшла від заборони недержавних організацій, та в питаннях, що стосуються дискримінації та СНІДу (створення та розвиток спеціальної школи Червоної Стрічки в Лінфені (провінція Шанхай), яка надає не тільки освіту, але й медичне обслуговування дітям, що хворі на СНІД).

Серед класичних Послів ООН **лобіювання на національному рівні** демонструють:

Барбара Хендрікс [5], чия зустріч із представниками міністерств соціальної сфери привела до швидшого оформлення нових документів для переселенців в Кот-Д'Івуар (а їхня кількість перевищувала 700 000 осіб).

Дідьє Дрогба (ПРООН) під час конфлікту в Кот-Д'Івуарі (2010 рік) закликає всіх людей із різних куточків країни до чесних виборів, приєднатись до розпочатих ПРООН ініціатив та покласти край другій громадянській війні. На цей момент футболіст вже має досвід в дипломатії селебриті – у першій війні він здійснив свій внесок для її завершення, вплинувши на перших осіб держави та ворогуючих сторін: зокрема, капітан національної збірної з футболу разом з усією командою просив на колінах скласти зброю та провести вибори – це сталося під час Чемпіонату світу в 2006 році [6].

Схожий досвід мав і **Джордж Клуні**, що почав свою миротворчу місію щодо Дарфура ще

2006 року. Звання Посланця миру ООН отримав саме за ці досягнення. Основна відмінність полягала в рівні катастрофічності цих подій та учасників, на рішення яких був здійснений вплив. Якщо Дрогбі вдалося посадити конфліктуючі сторони за стіл переговорів (на державному рівні) та призупинити конфлікт на 4 роки, то Клуні довелося трудитися значно більше, інформуючи про Дарфурську кризу американське суспільство та Раду Безпеки ООН, здійснюючи повноцінний **вплив на міжнародні відносини**.

Джолі демонструє схожий результат із лобюванням доктора Крістін-Касеба Сата: зокрема, її заклик до подолання проблеми зґвалтування (особливо дітей) на засіданні РБ ООН отримав відповідний жест від членів Ради. Вони прийняли нову резолюцію, яка, за пропозицією Спеціального Посланника УВКБ ООН, тепер містить конкретні шляхи подолання проблеми [7; 8].

Стіві Вандер теж продемонстрував високий рівень лобювання та стійкість у питанні допомоги сліпим. У вересні 2010 року закликав дипломатів зійтись у рішенні про необхідність документа, що полегшував би доступ до книг в аудіо- чи інших форматах, які б могли читати сліпі. Окрім цього, Стіві звернувся і до Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) з подібним проханням. 28 червня 2013 року в Марракеші був підписаний «Договір про полегшення доступу сліпим особам та з порушеннями зору чи іншими обмеженими можливостями сприймати друковану інформацію в опублікованих виданнях» [9].

Аналізуючи розглянуті кейси, ми дійшли висновку, що у випадку активізму важливішими є не результати, до яких приводить діяльність на трьох рівнях активізму, а сам факт цієї діяльності та інформування про неї. Саме тому на **першому рівні** (подорожі) цей показник буде на користь класичних Послів ООН: у них вищі середні бали як по кількості подорожей, що є інформаційним приводом для новинних повідомлень, так і по частоті потрапляння в повідомлення ЗМІ та інформгентств ООН. На цьому рівні не відіграє значення класифікація Посла (класичний чи некласичний), тому що можливості для подорожей однакові у всіх, це залежить виключно від власної ініціативи.

Другий рівень має свою специфіку: національно орієнтований характер співпраці з недержавними організаціями, що покликані вирішувати питання національного рівня (переважно в соціальній чи оздоровчій сферах), для Послів, що є першими особами держави, та широкий спектр питань, якими займаються класичні Посли, що використовують власні фонди, проекти чи організації. Характерна ознака останніх – інтернаціональність (за територіальним принципом функціонування та за фактором збору матеріальної допомоги). Основна перевага цього рівня полягає в практичній користі

від співпраці Посла з установою для певного кола осіб. Основний недолік – брак інформування про діяльність установи, недостатність кількості інформаційних приводів, як це демонструє перший рівень. Однак деякі класичні Посли вирішують цю проблему за допомогою глобальної мережі: власних сайтів та сторінок у соціальних мережах, де є величезна кількість послідовників; у той час, як некласичні Посли здебільшого не мають такої змоги через невелику популярність за кордоном.

Третій рівень активізму представляє собою палицю з двома кінцями: з одного боку, це перехід на рівень глобальної політики для деяких міжнародних Послів, з іншого – він досить часто приречений на фіаско вже тому, що подібного виходу не планувалося метою створення самого інституту Послів (привернення уваги суспільства до певних проблем, якими займаються спеціалізовані установи ООН). Коли Посли ООН говорять про збройний конфлікт та докладають зусиль для його завершення на рівні обговорень Генеральної Асамблеї, то ідеалізм принципів ООН, яких вони дотримуються, натикається на гострі постулати реал-політики, яка втілюється в тому, що жодна з конфліктуючих сторін не може поступитися своїми національними інтересами в угоду гуманізму. У таких діях Послів ООН (Деніел Баренбойм в палестино-ізраїльському конфлікті та Джордж Клуні в Дарфурській кризі) помітна спроба перейти з *публічної дипломатії до дипломатії класичної*, а її невдача базується на недостатній ресурсній опорі в політиці (навіть тісні контакти Клуні з Обамою (спочатку сенатором, а пізніше президентом) не допомогли йому добитися вирішення Дарфурської проблеми належним чином). Таку невдачу аудиторія розглядатиме як поразку Посла ООН, а не як спробу зробити більше, ніж того вимагає ООН від гуманітарного рекрута. Саме тому єдиним правильним шляхом використання активізму для Послів ми вбачаємо тільки у функції інформування та подальшого привертання уваги масової аудиторії до проблемної ситуації, навіть якщо це будуть негативні наслідки події чи явища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Heath R.L. Encyclopedia of public relations / R.L. Heath. – SAGE Publications, 2005. – 1067 p.
2. Our Story [Electronical source]. – Access mode : <http://charlizeafricaoutreach.org/our-story/>.
3. Dobozi P. Her Majesty the Queen Mother Ashi Sangay Choden Wangchuck of Bhutan visits SE / P. Dobozi // Semmelweis University [Electronical source]. – Access mode : <http://semmelweis.hu/english/news/09/her-majesty-the-queen-mother-ashi-sangay-choden-wangchuck-of-bhutan-visits-se/>.
4. World Health Assembly adopts a historic resolution that addresses violence against women and girls [Electronical source]. – Access mode : <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/resolution/en/>.

5. Hendricks commends efforts to end statelessness in Côte d'Ivoire [Electronical source]. – Access mode : <http://www.unhcr.org/53ce16666.html>.

6. Didier Drogba – Peace Maker [Electronical source]. – Access mode : <https://www.youtube.com/watch?v=lf6kLSAM5sA>.

7. Анжелина Джоли призвала ООН боротися с сексуальным насилием [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unmultimedia.org/radio/russian/archives/141631/>.

8. Резолюция 2106(2013), принятая Советом Безопасности на его 6984-м заседании 24 июня 2013 года. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_l42.

9. Stevie Wonder Calls on Negotiators to Finalize New Treaty to Improve Access to Books for Visually Impaired Persons [Electronical source]. – Access mode : http://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2013/article_0014.html.